

برنام خدا

آموزش نکته به نکته و مجموعه سوالات طبقه بندی شده آزمون استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی

✓ مبانی و نظریه های جامعه شناسی

✓ مفاهیم و حوزه های جامعه شناسی

✓ روش آموزش مطالعات اجتماعی

✓ تاریخ جهان (اروپا) (قرون وسطی - رنسانس - قرون جدید)

✓ تاریخ ایران پیش از اسلام (ایران باستان)

✓ تاریخ ایران دوره اسلامی (ایران میانه تا پایان صفوی)

✓ تاریخ ایران معاصر (با نگاهی ویژه به انقلاب اسلامی)

✓ جغرافیای شهری و روستایی

✓ آب و هواشناسی

✓ ژئومورفولوژی

کد: ۱۷۶۰۳ چهارخونه

عنوان و نام پدیدآور : آموزش نکته به نکته و مجموعه سوالات طبقه بندی شده آزمون استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی / پدیدآورندگان گروه طراحان

مشخصات نشر : تهران : چهارخونه، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری : ۳۴۲ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۵۲-۲۱-۵

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : آزمون های استخدامی -- ایران -- Employment tests-- Iran
استخدام دولتی -- ایران -- Civil service -- Iran -- Examinations
آموزش و پرورش -- ایران -- Educational tests and measurements -- Iran
معلمان مدرسه های متوسطه -- ایران -- High school teachers-- Iran -- Examinations , questions , etc .

شناسه افزوده : انتشارات چهارخونه. گروه طراحان

رده بندی کنگره : JQ۱۷۸۶

رده بندی دیویی : ۳۵۱/۰۷۶

شماره کتابشناسی ملی : ۹۷۳۹۷۸۲

اطلاعات رکورد کتاب شناسی: فیا

آموزش نکته به نکته و مجموعه سوالات طبقه بندی شده آزمون استخدامی دبیری مطالعات اجتماعی

ناشر:	انتشارات چهارخونه
پدید آورندگان:	گروه طراحان
ویراستار:	مریم حسینی - روزبه یگانه
طراح و صفحه آرا:	یاسمین یاوری
لیتوگرافی	امیر گرافیک
چاپ و صحافی:	یگانه
ناظر چاپ:	فتوحی
نوبت چاپ:	سوم - پاییز ۱۴۰۴
شمارگان:	۵۰۰ جلد
قیمت:	۸۸۰۰۰۰ تومان
فروشگاه اینترنتی:	www.4Khooneh.org

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است. و هرگونه نسخه برداری پیگرد قانونی دارد.

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲-۶۲۰۰۰۲۶ - ۶۶۹۲۷۷۹۶ - ۶۶۹۲۸۱۷۱

جهت دریافت کتاب از طریق پست به سایت www.4Khooneh.org مراجعه
نموده و یا با شماره تلفن ۶۶۹۲۸۰۲۹ (۰۲۱) تماس حاصل فرمایید.

مقدمه

کتاب حاضر متشکل از کلیه دروس حیطه تخصصی دبیری مطالعات اجتماعی برای آزمون استخدامی آموزش و پرورش است و ده مبحث امتحانی را پوشش می‌دهد. با توجه به گستردگی و پیچیدگی مباحث، تلاش شده تا دروس، با نهایت سادگی و روانی ممکن ارائه می‌شوند و در انتهای هر فصل تست‌های طبقه‌بندی شده شامل تست‌های تألیفی و آزمون‌های استخدامی سال‌های گذشته آموزش و پرورش قرار گرفته که پاسخ تشریحی آن‌ها نیز در انتهای هر فصل گذاشته شده‌اند.

در مطالعه کتاب حاضر به این نکته توجه داشته باشید که درس تاریخ و جغرافیا از امتیاز بیشتری در آزمون برخوردارند (با توجه به جدول محتوی ارزیابی دبیری مطالعات اجتماعی آموزش و پرورش) سپس مطالعه این دو درس به دو درس دیگر مقدم است.

شغل: دبیر مطالعات اجتماعی

امتیاز	محتوی ارزیابی
۱۵	۱) مبانی و نظریه‌های جامعه‌شناسی
۱۵	۲) مفاهیم و حوزه‌های جامعه‌شناسی
۱۵	۳) روش آموزش مطالعات اجتماعی
۳۵	۴) تاریخ جهان (اروپا (قرون وسطی - رنسانس - قرون جدید))
۱۵	۵) تاریخ ایران پیش از اسلام (ایران باستان)
۲۰	۶) تاریخ ایران دوره اسلامی (ایران در دو قرن نخستین - ایران میانه تا پایان صفوی)
۱۵	۷) تاریخ ایران معاصر (با نگاهی ویژه به انقلاب اسلامی)
۲۰	۸) جغرافیای شهری و روستایی
۱۵	۹) آب و هواشناسی
۱۵	۱۰) ژئومورفولوژی
۱۸۰	جمع

با توجه به منابع پیشنهادی آموزش و پرورش که در تمامی پایه‌ها کتاب‌های راهنمای معلم آن پایه را پیشنهاد داده است تیم ما سعی کرده که تمامی مطالب دروس تاریخ و جغرافیا و جامعه‌شناسی بطور جامع همراه با تست‌های تألیفی و استخدامی سال‌های گذشته آورده و تمامی مطالب مرتبط دروس مطالعات اجتماعی هفتم، هشتم و نهم را در فصل‌های مربوط به خود جایگذاری کند و کتاب‌های جهاد تبیین در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و کتاب روش نظام‌مند تحلیل سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای به بهترین شیوه به صورت خلاصه همراه با تست‌های تألیفی و آزمون استخدامی سال‌های گذشته آموزش و پرورش آورده است و اینکه تست تاریخی کتاب جهاد تبیین در بخش تاریخی آورده شده است.

فهرست مطالب

بخش اول : تاریخ

فصل اول: اروپا (قرون وسطی، قرون جدید)	۵
فصل دوم: تاریخ پیش از اسلام (ایران باستان)	۱۳
فصل سوم: تاریخ ایران دوره اسلامی (ایران میانه تا پایان صفوی)	۲۸
فصل چهارم: تاریخ معاصر با نگاهی ویژه به انقلاب اسلامی	۵۹
سؤالات:	۹۲
پاسخنامه:	۱۱۷

بخش دوم : جغرافیا

فصل اول: مقدمه‌ای از جغرافیا	۱۲۹
فصل دوم: ژئومورفولوژی	۱۳۶
فصل سوم: آب و هواشناسی	۱۵۹
فصل چهارم: جغرافیای شهری و روستایی	۱۷۶
سؤالات:	۱۸۹
پاسخنامه:	۲۲۱

بخش سوم : جامعه‌شناسی

فصل اول: جامعه‌شناسی	۲۳۴
سؤالات:	۲۵۱
پاسخنامه:	۲۵۵
فصل دوم: جهاد تبیین	۲۵۸
سؤالات:	۲۶۸
پاسخنامه:	۲۷۱
فصل سوم: روش نظام‌مند تحلیل سیاسی	۲۷۳
سؤالات:	۲۹۲
پاسخنامه:	۲۹۵

بخش چهارم : روش آموزش مطالعات

فصل اول: روش آموزش مطالعات اجتماعی	۲۹۶
سؤالات:	۳۳۲
پاسخنامه:	۳۳۹

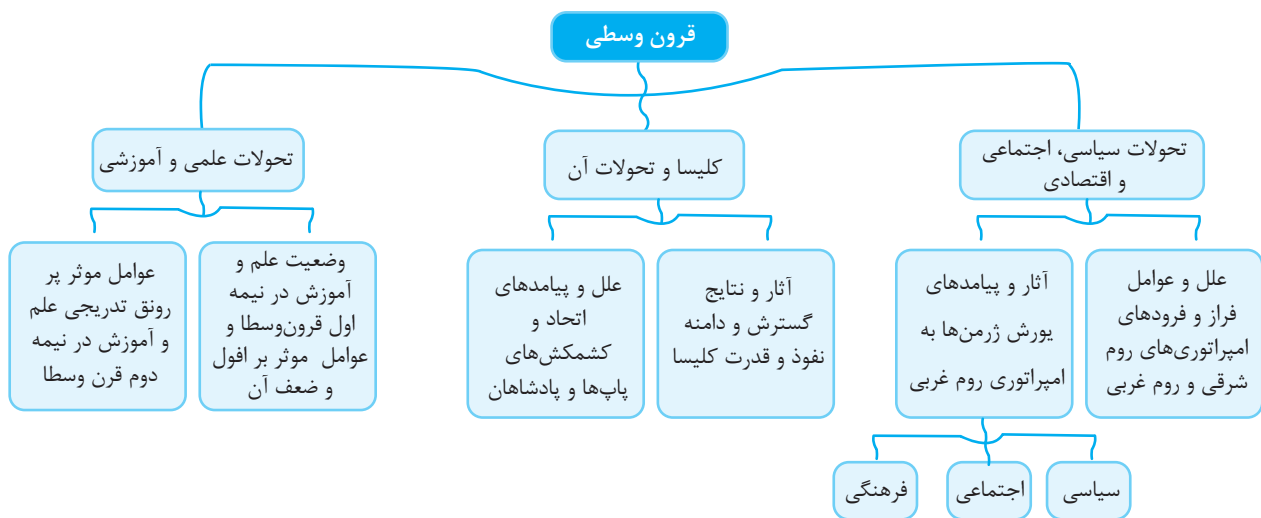
تاریخ

فصل ۱

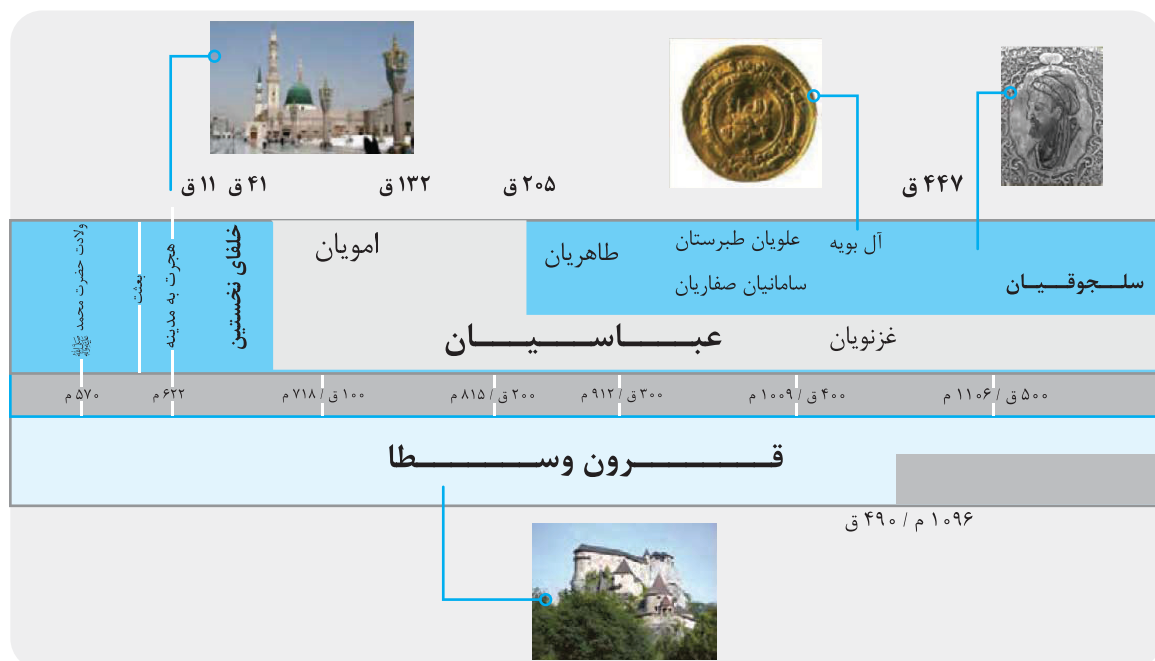
اروپا در قرون وسطی و عصر جدید

قرون وسطی

به دوره تقریباً هزار ساله ای از تاریخ اروپا که از اواخر قرن ۵ م آغاز و تا اواخر قرن ۱۵ م ادامه یافت، قرون وسطا یا میانه گفته می‌شود. این دوره تقریباً با سده‌های اول تا دهم هجری قمری مقارن است.

□ تصویر زیر را خوب به خاطر بسپارید

□ **عصر جدید:** دوره پس از قرون وسطا، عصر جدید (۱۵۰۰ - ۱۸۰۰ م) نامیده می‌شود.

در قرن ۴م، امپراتوری روم بر اثر مشکلات اداری و اقتصادی به دو بخش شرقی و غربی تقسیم شد.

□ **امپراتوری روم شرقی (بیزانس):** امپراتوری روم شرقی یا بیزانس که از اقتصاد و ارتش و به خصوص نیروی دریایی نسبتاً نیرومندی برخوردار بود، در برابر حملات پیاپی سپاهیان مسلمان، با وجود از دست دادن سرزمین‌های آفریقایی و بخش وسیعی از قلمرو آسیایی خود، همچنان دوام آورد. پایتخت آن قسطنطنیه، پایگاه مهمی برای تسلط آن امپراتوری بر ولایات تابع و حفاظت از راه‌های مهم تجاری به شمار میرفت.

□ **فروپاشی امپراتوری روم شرقی (فتح قسطنطنیه):** امپراتوری روم شرقی، سرانجام با فتح قسطنطنیه (۱۴۵۳ م / ۸۵۷ ق) توسط ترکان مسلمان عثمانی متلاشی شد.

نکته: فتح قسطنطنیه توسط سلطان محمد فاتح انجام شد.

فتح قسطنطنیه به تصرف شهر قسطنطنیه توسط ترکان مسلمان عثمانی به رهبری سلطان محمد دوم در روز ۲۹ مه سال ۱۴۵۳ میلادی که منجر به سقوط امپراتوری بیزانس شد، اشاره می‌کند. سلطان محمد دوم پس از این پیروزی «محمد فاتح» نام گرفت. سقوط قسطنطنیه، پایان امپراتوری بیزانس را بعد از ۱۱۰۰ سال رقم زد. بعد از پیروزی، محمد فاتح قسطنطنیه را پایتخت جدید امپراتوری عثمانی قرار داد.

□ **تهاجم ژرمن‌ها به امپراتوری روم غربی:** برخلاف امپراتوری بیزانس، امپراتوری روم غربی نتوانست در برابر سیل تهاجم دسته‌های ژرمن در سده‌های ۵ و ۶م ایستادگی کند و فروپاشید و به چندین سرزمین جدا از هم تجزیه شد که بر هر یک از آنها یکی از دسته‌های ژرمن حکومت می‌کرد.

□ **پیامدهای تهاجم ژرمن‌ها به امپراتوری روم غربی:**

۱ **از نظر سیاسی و اقتصادی:** این یورش‌ها موجب افول شهرنشینی، رکود تجارت و گسترش زندگی روستائینی شد. بیشتر شهرهای اروپای غربی که بر پایه تجارت رونق گرفته بودند به سرعت رو به انحطاط نهادند و متروکه شدند. بازرگانان و صنعت‌گران، شغل خود را رها کردند و به مکان‌های امن گریختند.

۲ **از نظر اجتماعی:** به مرور زمان علوم، ادبیات، معماری و هنر یونانی و رومی از یاد رفت.

۳ **از نظر فرهنگی:** تعلیم و تربیت و فعالیت‌های فرهنگی از رونق افتاد و بیشتر مدارس تعطیل شد.

پادشاهی شارلمانی و امپراتوری مقدس روم

فرانک‌ها دسته‌ای از ژرمن‌ها بودند که با تصرف سرزمین گل، حکومت خود را بنیان نهادند. آنان پس از گرویدن به دین مسیحیت و اتحاد با کلیسای رم، قلمرو خود را گسترش دادند.

□ **نکته:** فرانک‌ها در زمان شارل بزرگ، مشهور به شارلمانی (حک ۷۶۸ - ۸۱۴ م)، به اوج قدرت رسید.

شارلمانی با جنگ‌های پی در پی که با خون‌ریزی بسیار همراه بود، بخش اعظم اروپای غربی و مرکزی را تا سال ۸۰۰ م تحت سلطه خود درآورد.

شارلمانی، همچون پدر و نیای خود، با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش پشتیبانی کرد.

نکته: پاپ لقب امپراتور مقدس روم را به شارلمانی داد.

شارلمانی برای اداره قلمرو خود، نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به کومیس یا کنت را احیا کرد. کنت ها به عنوان نماینده پادشاه، مناطق مختلف امپراتوری فرانک ها را اداره میکردند. وی همچنین مأموران ویژه ای را برای نظارت دقیق بر عملکرد کنتها برگزید که مستقیماً به پادشاه گزارش می دادند.

□ **فئودالیسم چیست:**

● **نظام ارباب-رعیتی یا فئودالیسم** که تیول داری، حکومت ملوک الطوایفی و خان خانی نیز نامیده می شود نظامی اجتماعی-اقتصادی است که در نتیجه فروپاشی جامعه متکی بر برده داری به وجود آمده و با وجود تنوع راه های رسیدن بدان، تقریباً در کلیه سرزمین های جهان، البته در هر جا با ویژگی های مشخص خود، وجود داشته است.

نکته: فئودالیسم در توصیف دوره معینی از تاریخ اروپا از قرن نهم تا سیزدهم میلادی اشاره دارد.

□ **عوامل گسترش و تحکیم نظام فئودالیسم در قرون وسطی:**

- پس از انقراض امپراتوری شارلمانی در اوایل قرن ۹م، هرج و مرج اروپا را فرا گرفت و حملات طوایف غیر متمدن از شرق و شمال موجب گسترش ناامنی شد.

- پادشاهان به دلیل ناتوانی در تأمین هزینه ارتش، قادر به حفظ اقتدار و امنیت قلمرو خود نبودند. به همین دلیل اربابان (زمین داران بزرگ)، از جمله شاهان، درصدد برآمدند قسمت هایی از زمین ها و نقشه سیاسی اروپا در قرن ۸ م املاک خود را در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زیردستان و یا اشراف درجه دوم واگذار کنند.

- اشراف درجه دوم هم به نوبه خود همین کار را با زیردستان خود کردند و

سلسله مراتبی از **ارباب یا فئودال** و **باجگزار یا واسال** به وجود آمد.

- واسال به ارباب خود سوگند وفاداری یاد می کرد و موظف بود که هنگام جنگ او را یاری دهد، از کاخ و کوشک او حفاظت نماید و به او عوارض و مالیات بپردازد.

بدین گونه اربابان یا فئودال ها کلیه حقوقی را که خاص شاهان بود، تصاحب کردند؛ به این معنا که از زیردستان خود مالیات می گرفتند، به قضاوت می پرداختند و حتی بعضی از آنان حکم اعدام صادر می کردند. آنان همچنین حق اعلان جنگ و صلح داشتند و پرچم و لوای مخصوص به خود داشتند.

نکته: نظام فئودالیسم باعث شد که قدرت سیاسی میان فئودال ها یا زمین داران بزرگ و کوچک تقسیم شود.

● فئودال ها در قلعه های عظیم که به مثابه پایتخت آنان به شمار می رفت، مستقر بودند.

● **وضعیت و موقعیت سرف ها در قرون وسطی:** در قرون وسطا کار بر روی زمین های اربابان (فئودال ها) به عهده میلیون ها کشاورز وابسته به زمین بود که به آنها سرف می گفتند.

● **کشاورزی در قرون وسطا:** اختراع خیش آهنی، بهره گیری وسیع از اسب در امور زراعی و استفاده درست از کود حیوانی موجب بهبود کشاورزی و افزایش محصول شد.

● **جنگ های صلیبی:** جنگ های صلیبی به سلسله ای از جنگ ها گفته می شود که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان بر پا کردند. حدود ۲۰۰ سال طول کشید

عوامل جنگ های صلیبی :

۱ **مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین های اروپایی:** به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده طوایف ژرمنی به سرزمین های اروپای غربی و رکود و تعطیلی فعالیت های تجاری ایجاد شد

۲ به خطر افتادن موجودیت امپراتوری بیزانس: پیروزی سلجوقیان بر امپراتوری بیزانس در جنگ ملازگرد (۴۶۳ ق / ۱۰۷۱ م) و پیشروی آنان در آسیای صغیر به دستور پاپ

۳ موفقیت‌های نظامی مسیحیان در اندلس: در قرن ۱۱ م، به دلیل ضعف و اختلافات داخلی حاکمان مسلمان در اندلس

۴ نتایج و پیامدهای اقتصادی و فرهنگی جنگ‌های صلیبی:

- اگرچه مسلمانان در جنگ‌های صلیبی پیروز شدند اما آسیب و خسارت‌های جانی و مالی فراوانی برای ساکنین فلسطین، شام و مصر به بار آمد
- اروپایی‌ها با وجود شکست بهره‌های اقتصادی، فرهنگی و علمی فراوانی از این جنگ‌ها بردند.
- جنگ‌های صلیبی، زمینه ساز انتقال دستاورد های گوناگون تمدن اسلامی به خصوص دستاوردهای علمی مسلمانان به اروپا شد
- بر اثر این جنگ‌ها، اطلاعات جغرافیایی اروپاییان افزایش یافت و بنادر مهم اروپایی در دریای مدیترانه از نو شکوفا شدند

نکته: صلاح‌الدین (یوپی، سردار کُرد مسلمان، پیت المقدس را از اشغال صلیبیان آزاد کرد (۵۸۳ ق / ۱۱۸۷ م))

● موقعیت دینی، فرهنگی و سیاسی کلیسا: در قرون وسطا هیچ نهادی به اندازه کلیسا تأثیرگذار نبود کلیسا بر تمام جنبه‌های زندگی مسیحیان اعمال نفوذ و نظارت می‌کرد.

● ویژگی‌های کلیسا: ۱) مقام‌های کلیسا هدایت جریان فکر و فرهنگ را به دست گرفتند ۲) آنان تفسیر کتاب مقدس را حق انحصاری خود می‌شمردند ۳) موفقیت زیادی در گسترش مسیحیت در میان ژرمن‌ها و سایر اقوام مهاجم به اروپا کسب کرد ۴-املاک و زمین‌های بسیاری در سرتاسر اروپا داشتند ۵-دریافت پول برای کارهای خیر و عام‌المنفعه.

● ابزارهای کلیسا برای گسترش و تحکیم نفوذ: از حربه تفتیش عقاید یا انکیزیسیون استفاده میکردند متهمان به بی‌دینی به سختی مجازات می‌شدند. تبعید، مصادره دارایی، به چوب بستن و سوزاندن از جمله مجازات‌ها بود.

● دلایل اتحاد و درگیری پاپ‌ها و پادشاهان را در قرون وسطا: در سده‌های نخستین قرون وسطا، پاپ‌ها از طریق همکاری و اتحاد با شاهان و اشراف اروپای غربی، تلاش‌های سیاسی و نظامی امپراتوری بیزانس را برای تسلط بر کلیسای رم ناکام گذاشتند. در سده‌های ۱۱ و ۱۲ م اختلاف و درگیری شدیدی میان پاپ و امپراتور آلمان (امپراتور مقدس روم) بر سر انتصاب اسقف‌ها و اعطای حلقه و عصای اسقفی به وجود آمد. در نیمه نخست قرون وسطا به دلیل افول شهرها فعالیت‌های علمی و فرهنگی، کساد و بی‌رونق شده و عمده آموزش به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی اختصاص یافت.

● نیمه دوم قرون وسطا: در این دوره نیاز به علم و آموزش بیشتر شد.

۵ عوامل مؤثر بر رونق فعالیت‌های علمی و فرهنگی اروپاییان را در نیمه دوم قرون وسطا:

در نیمه دوم به ویژه بعد از جنگ‌های صلیبی به سبب ۱) رونق شهرها اروپایی ۲) افزایش ثروت ۳) رشد جمعیت شهری نیاز به علم و آموزش بیشتر شد.

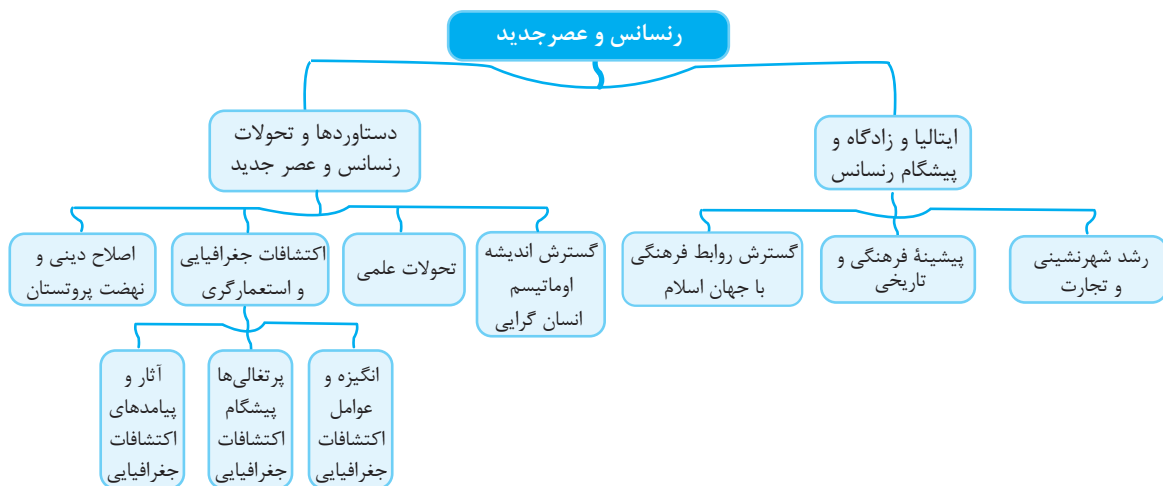
نکته: دانشگاه پاریس به فرمان پادشاه فرانسه تأسیس شد (۱۲۰۰ م). طالبان علم در این دانشگاه به تحصیل حقوق، فلسفه و الهیات مسیحی می‌پرداختند. آموزش رسمی به زبان لاتینی بود دانش الهیات مسیحی، فلسفه و منطق تأکید می‌شد و به علوم تجربی و مهندسی توجهی نمی‌شد

- دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از طریق ترجمه آثار و نوشته‌های فیلسوفان مسلمان مانند اَبُوعلی سینا و ابن رشد با اندیشه‌های فلسفی فیلسوفان بزرگ یونان باستان همچون ارسطو و افلاطون آشنا شدند.

۶ رنسانس و عصر جدید:

رنسانس به معنای نوزایی و تجدید حیات است و از نظر تاریخی به دگرگونی‌های فکری و فرهنگی گفته می‌شود که به منظور احیای فرهنگ یونان و روم باستان، از ایتالیا آغاز شد و به تدریج در بخش‌های دیگر اروپا گسترش یافت (سده‌های ۱۴-۱۷ م)

نکته: این تجدید حیات، نخست از اواسط سده ۱۴ م، در میان طبقات فرهیخته دولت شهرهای ایتالیایی به شکل روحیه و تفکری تازه بر پایه نگرش انسان گرایانه (اومانیسم) و دنیادوستی ظهور کرد و سپس در مناطق شمال اروپا به ویژه پروس (آلمان بعدی) به صورت گرایش به اصلاحات دینی گسترش یافت.

● اصطلاح رنسانس به مفهوم اصلی مدرنیته است.

● **دستاوردهای رنسانس:** رنسانس موجب تغییرات مهم فکری، هنری، اقتصادی، سیاسی و مذهبی عمیقی در میان جوامع و ملت های اروپایی شد و زمینه ظهور تمدن جدید غربی را فراهم آورد.

زمینه ها و علل بروز رنسانس در ایتالیا:

رنسانس در توسکانی ایتالیا و در شهر فلورانس آغاز شد. خاندان مدیچی در شهر فلورانس، به رونق اقتصادی و سیاسی این شهر کمک کردند و توانستند بزرگترین بانک اروپا را تاسیس کنند و نفوذ بالایی در سیستم اداری و سیاسی داشتند. آنها اهمیت بسیاری برای علم و دانش و هنر قائل بودند و در این راستا کمک های فراوانی نیز کردند. این کمک ها زمینه را فراهم کرد تا ایتالیا در زمینه های نقاشی، معماری، مجسمه سازی، ادبیات، موسیقی، فلسفه، دانش و تکنولوژی (که زمینه های اصلی رنسانس محسوب میشوند) به شهرت فراوانی در اروپا برسد. گروهی از نویسندگان و اندیشمندان که در شهرهای ثروتمند ایتالیا میزیستند، هدایت جریان فکری و فرهنگی را به دست گرفتند و تفکر و سبک جدیدی از زندگی را باب کردند.

● **مهم ترین زمینه ها و عوامل ظهور رنسانس:** (۱) رشد شهرنشینی و تجارت؛ (۲) گسترش روابط فرهنگی با جهان اسلام؛ (۳) پیشینه فرهنگی و تاریخی

● **آثار و نتایج رشد شهرنشینی و تجارت در ظهور رنسانس:** از سده ۱۱ م به تدریج در اروپا شهرنشینی و تجارت، در پیوندی تنگاتنگ با یکدیگر، دوباره رونق گرفت. جنگ های صلیبی تأثیر فراوانی بر رشد شهرها و تجارت به ویژه در مناطق ساحلی اروپا گذاشت شهرهای ایتالیایی در آن زمان، سرآمد شهرهای اروپا در تجارت، بانکداری و صنعت به شمار می رفتند.

- با گسترش شهرها و رشد تجارت، مشاغل و حرفه های گوناگونی شکل گرفت و گروه جدیدی از شهرنشینان ثروتمند شامل بازرگانان، بانکداران و صاحبان صنایع سر برآوردند که به آنها بورژوا می گفتند آنان با ایجاد انجمن ها و شوراهای مختلف نقش مؤثری در اداره امور شهرها به عهده گرفتند.

● **نقش جهان اسلام را در ظهور تحولات رنسانس:** دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از طریق اندلس (اسپانیای مسلمان) و سیسیل با دستاوردهای فکری و فرهنگی جهان اسلام آشنا شدند.

نکته: جنگ های صلیبی و گسترش روابط تجاری میان اروپا و شرق، باعث افزایش آشنایی و آگاهی های اروپاییان با ابعاد مختلف تمدن اسلامی و پیشرفت های علمی مسلمانان شد. دانشمندان مسلمان تأثیر بسزایی بر وضعیت فکری و فرهنگی اروپا در اواخر قرون وسطا نهادند.

- **دستاوردها و تحولات مهم عصر رنسانس:** رنسانس شیوه ای از تفکر و فرهنگ متفاوت بود که ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی اروپاییان را به تدریج دگرگون کرد دستاورد های آن عبارت اند از:

- ۱ **گسترش اندیشه انسا نگرایی (اومانیزم):** یکی از وجوه مهم تفکر رنسانس که ریشه در فرهنگ یونان باستان داشت، حرمت نهادن به اعتبار و ارزش انسان و تصدیق استعداد و توانایی‌های او بود، که از آن به عنوان اومانیزم یا انسان گرایی تعبیر می‌شود.

نکته: اومانیزم (اعتقاد داشتند که معیارهای اخلاقی و ارزش ها و هنجارهای اجتماعی باید بر پایه خواسته‌های انسان و تمایلات دنیوی او ایجاد شود.

- اوماسیسم منجر به نهضت ادبی و شکوفایی هنر و معماری در ایتالیا شد.
- دانته و بتدیس نیکولو ماکیاولی از شعرا و نویسندگان برجسته دوره رنسانس هستند.
- رنسانس در عرصه هنر، خصوصاً نقاشی، پیکرتراشی (مجسمه سازی) و معماری دگرگونی عظیمی ایجاد کرد،
- هنر رنسانس با ظهور سه هنرمند مشهور ایتالیایی یعنی لئوناردو داوینچی، رافائل و میکل آنژ به اوج پیشرفت و شکوفایی رسید.
- داوینچی علاوه بر آنکه در نقاشی، مجسمه سازی و معماری سرآمد هنرمندان به شمار می رفت، در علوم مختلف از قبیل ریاضی، مهندسی و زمین شناسی نیز سر رشته داشت. مشهورترین اثر نقاشی او شام آخر و مونالیزا یا لبخند ژکوند است.

- ۲ **تحولات علمی:** در عصر رنسانس و قرون جدید، نگرش علمی اروپاییان در نتیجه آشنایی آنان با پیشرفت های علمی مسلمانان و اشاعه اندیشه های اومانیزستی تغییر کرد. به تدریج، علوم طبیعی و روش های علمی مبتنی بر مشاهده و تجربه در کانون توجه طالبان علم و معرفت قرار گرفت و نظریات علمی جدیدی مطرح شد و اختراعات مهمی صورت گرفت

۳ تعدادی از اختراعات و یافته های علمی دوره رنسانس:

- ۱ در اواسط قرن شانزدهم نیکلاس کوپرنیک در رساله گردش اجرام سماوی، نظریه چرخش زمین به دور خورشید را مطرح کرد
- ۲ اختراع تلسکوپ توسط گالیله، استاد دانشگاه پیزا، فرضیه های کوپرنیک را بیش از پیش تأیید کرد
- ۳ با گسترش روابط اروپاییان با جهان اسلام از دوره جنگ های صلیبی به بعد، پزشکی و داروسازی در اروپا نیز دچار تحول شد
- ۴ ویلیام هاروی در زمینه کارکرد قلب و چگونگی گردش خون به موفقیت های مهمی دست یافت.
- ۵ در فیزیک و ریاضیات نیز پیشرفت هایی صورت گرفت و در قرن ۱۷ م با وسعت بیشتری ادامه یافت
- ۶ در زمینه جغرافیا و نقشه برداری نیز اروپاییان از تجربیات مسلمانان بهره های فراوانی بردند و به پیشرفت های چشمگیری نایل آمدند
- ۷ اهتمام و اعتنا به روش تجربی، به تدریج سبب پیشرفت های جدیدی در بسیاری از علوم شد و زمینه انقلاب علمی را در سده ۱۷ م و سپس در قرن ۱۸ م فراهم ساخت. این پیشرفت ها تنها مدیون اطلاعات جدید نبود، بلکه بیشتر مدیون دیدگاه های نوینی بود که توسط دانشمندان و فلاسفه ای چون دکارت (۱۵۹۶-۱۶۵۰) بنیانگذار سبک تحقیق در ریاضی و فرانسیس بیکن (۱۵۶۱-۱۶۲۱) از طرفداران روش شناخت تجربی در مطالعات علمی حاصل شد.

۸ اختراع ماشین چاپ: اختراع دستگاه چاپ توسط یوهانس گوتنبرگ ۸ آلمانی از مهمترین ابداعات فناوری در عصر رنسانس بود.

- ۳ **اکتشافات جغرافیایی و شروع استعمارگری اروپاییان:** یکی از مهمترین تحولات عصر رنسانس، اکتشافات جغرافیایی و کشف راههای دریایی جدید بود. این تحول، علاوه بر دستاوردهای علمی که در حوزه دانش دریانوردی و جغرافیا در پی داشت، موجب به هم خوردن موازنه تجارت جهانی و آغاز استعمارگری اروپاییان شد.

۴ انگیزه و عوامل اکتشافات جغرافیایی

- ۱ سرزمین های شرق دور، مانند هند و چین، از گذشته های بسیار دور برای اروپاییان جاذبه فراوانی داشت اما حکومت‌های قدرتمند ایرانی